

מטעמי תורת זילים

פרשת כי תבוא – גודל מעלת השמחה

התורה מצוה לעבוד את ה' יתברך בשמחה שנאמר "ובאו עליך כל הקלות האלה ורדפוהו והשיגוהו עד השמדך כי לא שמעת בקול ה' אלקיך לשמר מצותיו וחקותיו אשר צוה: והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם: תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב לך" (דברים כח, מה - מז). לפי שחייב אדם לשמוח בעת שעוסק במצוה (ירמינו בחיי דברים כח, מז) שזה עיקר שלמות העבודה (ירמינו בחיי בהקדמתו לפרשת נשא ד"ה באר), ושמחה זו היא מצוה בפני עצמה ומקבל גם עליה שכר. ומי שלא שמח במצוה ראוי להענישו (ירמינו בחיי דברים כח, מז) וכל שכן אם מונע עצמו מן השמחה הזו, שראוי להיפרע ממנו (רמב"ם הלכות לולב פרק ח' הלכה טו).

ויש להבין, מדוע עם ישראל צריכים לקיים את מצוותיו של ה' יתברך וכן ללמוד את תורתו דווקא מתוך שמחה ולא מתוך עצבות?

מדת העצבות מגיעה מהס"מ והלילי' בראשית בריאת העולם

הסטרא אחרא הוא כולו עֶצֶב (שם משמאל' פרשת ויחי דף שלג טור ב שנת תרע"ג ד"ה ויש לומר), וכשהטיל זהמא ביחד עם הנחש בתוך אדם וחווה, נמשך להם מזה ה'עצבות'. וזה כפי שקולל אדם הראשון אחרי חטאו "אָרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרָךָ בְּעִבְרָן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (בראשית ג, יז) וכן התקללה חווה אשתו "הֲרַבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹךָ וְהֲרַבָּה בְּעֵצֶב תֵּלְדֵי בְנֶיךָ" (בראשית ג, טז) (שערי קדושה' למהרח"ו חלק ב שער ד). ומטעם זה גם 'האלילים' מכונים בשם "עֶצְבִּים" היות שהם מצד הטומאה של העצבות כפי שנאמר "כָּרַע בַּל קָרַס נָבוֹ הֵינִי עֲצִיבָהּם לְחַיָּה וְלִבְהֵמָה נְשֹׂאֲתֶיכֶם עֲמוּסוֹת מִשָּׂא לְעִנְפָה" (ישעיהו מו, א) וגם "ויעתה יוספו לחטא ויעשו להם מסכה מפספס פתבונם עצבים מעשה הרשים פלה להם הם אמרים זבחי אדם עגלים ושקו" (הושע יג, ב). וכן נאמר בתהלים "עֲצִיבָהּם כְּסָף וְזָהָב מְעֵשָׂה יְדֵי אָדָם" (תהלים קטו, ד) ועוד "ויעבדו את עצביהם ויהיו להם למוקש" (תהלים קו, לח) (עפ"י הרמ"ד וואלי שמואל ב' פרק ה' על הפסוק 'פרץ ה' את אויבי').

כשהאדם נמצא בעצבות הרי הוא מחזק את כוחות הטומאה. לפי שהס"מ ואשתו ליליית שניהם מביאים את האדם לעצבות ורודפים לבקש את נפשו, וכפי שכתוב בסידור האר"י ז"ל כי הם רמוזים בתפילת עמידה בתיבות "הַקָּסֶר מְפָנּוּ יְגוֹן" – כנגד ס"מ, "וְנֶאֱנָחָה" – כנגד ליליית (תפארת שלמה' לר' שלמה מראמדסק בחלק לראש חודש ד"ה אהבת). וזה מה שאומרים בווידי בימי שני וחמישי "בְּהֵלָה נִפְשָׁנוּ מְרֹב עֲצָבוֹנוֹ" – שעל ידי העצבות נבהלת הנפש ונפגמת כי נופלת ממדרגתה הרוחנית. ועל זה התפלל דוד המלך "הִקְרַנִּי אֶל-וַדַּע לְבָבִי בְּחַנְיָו וַדַּע שְׂרַעְפֵּי: וְרָאָה אֵם דְּרָךְ עֶצֶב בִּי וְנִחְנִי בְּדָרְךָ עוֹלָם" (תהלים קלט, כג – כד) וכוונתו שיש שתי דרכים לאדם "דְּרָךְ עֶצֶב" שהיא דרך העצבות השייכת לסטרא אחרא, ויש "דְּרָךְ עוֹלָם" שהיא דרך השמחה השייכת לשכינה הקדושה (תפארת שלמה' בחלק 'שבת חוה"מ של פסח' ד"ה והנחילנו). לכן כאשר אדם נמצא בעצבות הוא נעשה מקום להשראת 'הסטרא אחרא' (עפ"י 'יערות דבש' חלק א' דרוש א' לחודש אלול ד"ה ובוהר).

כל עצבון בא מן 'החיצונים' (שער הגלגולים' להאר"י ז"ל הקדמה לח ד"ה ונחזור לענייננו) אשר גורמים הרבה מאוד דאגה ועצב במקום אחיזתם, מפני הרוע והפיתוי שלהם (הרמ"ד וואלי בבואר על תהלים מזמור טו, ד), ומטרתם להפיל את האדם (שערי קדושה' למהרח"ו חלק ב שער ד) על ידי העצבות, אשר מביאה לכך שיוכנע יצר הטוב של האדם ולא יוכל חלילה להידבק בקדושה (הרמ"ד וואלי תהלים קלט, כד). ועצבות זו מגיעה בעיקר מהלילי' אשת הס"מ (תפארת שלמה' לר' שלמה מראמדסק בחלק לראש חודש ד"ה אהבת) שיש לה ארבע מאות ושמונים מְחֻנּוֹת מזיקים כגמטריא שמה המלא 'ליליית', והיא גורמת לאדם הרבה יללות ודאגה וצער בשעת לימוד התורה ובשעת התפילה, וכן בשבתות וימים טובים ושאר שמחות של מצוה (ארץ החיים' על התהלים מזמור נג, א). וכשהאדם נמצא בעצבות ואנחה הוא נטמא בה בהיותו תופס את אומנותה, ונותן לה יד לעשות בו את תאוותה כיון שנעשה מצידה. ואז היא יכולה לטמא אותו ב'קרי' כי הוא בחלקה. ורמז לדבר בפסוק "עֶשֶׂב מְזֹרֵעַ זָרַע" (בראשית א, יא) כאשר מחליפים בפסוק את התיבה "עֶשֶׂב" בתיבה "עֶצֶב" (יוסף לחק' להחיד"א על יחק לישראל' פרשת משפטים ליום שני).

מדת העצבות מסלקת את 'השכינה' ואת 'רוח הקודש' מהאדם

כל אדם צריך שלא יהיה עליו 'עצבות' (צוואת ר' ישראל בעל שם טוב אות ט ד"ה ושהא) ולהיזהר מזה בכל מה שיוכל (צוואת ר' ישראל בעל שם טוב אות מד ד"ה ושהא ככל גדול). ואם הוא מתעצב בשעת עשיית מצוה הוא מעורר את רוח הטומאה ואת הלילי' שהיא יללה ועצבון נפש (יערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק ב דרוש ה ד"ה אבל זה בא הכל), ולא שורה עליו 'השכינה' (וזהו פרשת ויחי דף רטו ע"ב ד"ה תנא אמר רבי אלעזר) ו'רוח הקודש' (שערי קדושה' חלק ב, שער ד, 'יערות דבש' דרוש א לחודש אלול ד"ה ובוהר). וגם אם היה עליו רוח הקודש הרי שמסתלק ממנו (שערי קדושה' למהרח"ו חלק ב שער ד, יוסף לחק' להחיד"א על יחק לישראל' פרשת משפטים ליום שני), לפי שאין דבר כמו 'העצבות' שגורם לאדם מניעת השגת חכמה ו'רוח הקודש' אפילו אם הוא ראוי (שער רוח הקודש' להאר"י ז"ל בחלק 'כוונת האפרי' דף לג טור ב ד"ה גם מדת העצבות), כי מידה זו היא בעצמה 'הקליפה' כנוודע (ליקוטי יקרים' להמגיד ממעוררשט דף לח ע"ב ד"ה והנה באמת), ומגונה מאוד (שער רוח הקודש' להאר"י ז"ל בחלק 'כוונת האפרי' דף לג טור ב ד"ה גם מדת העצבות) ממש היפך הקדושה (ליקוטי יקרים' להמגיד ממעוררשט דף לח ע"ב ד"ה והנה באמת).

ולכן כאשר ה' שלח את אברהם אבינו לעקוד את בנו, הוא לא אמר לו בתחילה היכן המקום המדויק בו יקריב את בנו אלא רק הודיעו כי ישוב ויתגלה אליו כמו שנאמר "ויאמר קח נא את בנך את יצחק וקח את אֶל אֶרֶץ המִזְרָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ" (בראשית כב, ב). וכששמע אברהם אבינו כי ה' עתיד להתגלות אליו שוב סמוך לעקידה, היה עוצר את עצמו לא לבוא לידי עצבון בעבור עקידת בנו, שאם היה מגיע לידי כך הרי היתה מסתלקת ממנו 'רוח הקודש' ולא היה יכול לדבר עם השכינה כפי שהצטווה. ועל ידי זה מנע הקב"ה את אברהם אבינו מלהתעצב אל ליבו בעבור העקידה (ענף יוסף' על מדרש תנחומא פרשת וירא ד"ה ואין נא, 'תפארת יהונתן' לר' יהונתן אייבשיץ פרשת וירא ד"ה אשר אומר).

וכאשר רצתה רבקה אמנו לדעת מה יש בבטנה בשל צער התריון שהיה לה, היא לא שאלה את בעלה יצחק אבינו על אף שהיה נביא ה' ומפורסם ויצא טיבעו בכל העולם וגם לא את אברהם אבינו שעדיין היה חי ובוודאי היה בעל רוח הקודש, אלא הלכה לשאול דווקא ביישיבת שם ועברי' כפי שנאמר "וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדֵּךְ לְדָרֹשׁ אֶת ה'" (בראשית כה, כב) (ראה רש"י בבראשית כה, כב ד"ה ותלך לדרוש). והסיבה לכך, משום שרבקה היתה מצטערת הרבה בהריונה ובלי ספק היו גם בעלה וחמיה מצטערים בשבילה ומתוך כך לא שרתה הנבואה עליהם ש"אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה" (ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ז), ועל כן לא יכלו לעזור לה בשאלתה (ורבינו אפרים על התורה/ פרשת תולדות) (להרחבה על ישיבת שם ועבר' ראה מאמרינו לפרשת תולדות – ישיבת שם ועבר').

וכן כשיצא יעקב אבינו מבית לבן ונדע לו על עשו הרשע שרודף אחריו, הוא היה ירא מאוד שנאמר "וַיִּשְׁבּוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאוּ אֵלָיךְ אֶל עֵשָׂו וְגַם הִלְךְ לְקִרְאֲתֶךָ וְאַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ : וַיִּרְא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיִּצְרַח לוֹ וַיַּחַץ אֶת הַעֵם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמִלִים לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת" (בראשית לב, ז-ח). יעקב נשא תפילה לה' יתברך ואמר "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יֵרָא אֲנֹכִי אִתּוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בָּנָיִם" (בראשית לב, יב) ומיד אחר כך הוא ישן שם שנאמר "וַיִּלְכֹּן שָׁם בְּלִילָהּ הַהוּא" (בראשית לב, יד), אך עם זאת ה' לא התגלה אליו בחלום לענות על תפילתו ובקשתו. והסיבה לכך היא כיוון שיעקב אבינו היה ירא ודואג מאוד ועל ידי כן הוא לא היה נמצא בשמחה ולכן לא שרתה עליו השכינה, שאין היא שורה על האדם מתוך עצבות אלא מתוך שמחה (ע"פ הדעת טובי לרי חיים ויטאל פרשת וישלח ד"ה וילך שם).

אך כאשר יעקב אבינו ברח מבית הוריו מפני עשו הרשע שגם אז היה עצב ודואג וירא מפני אחיו, אף על פי כן כשישן ראה מראות אלקים שנאמר "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה : וַיִּפְגַּע בְּמִקְוֹם וַיִּלְכֹּן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקְוֹם וַיְשִׁים מֵרָאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמִקְוֹם הַהוּא : וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצְבֵּי אֲרָצָה וְרֵאשׁוֹ מִגִּיעֵי הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ : וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹקֵי אֲבִיךָ אֲבִיךָ וְאֵלֶיךָ יִצְחָק הָאֲרָץ אֲשֶׁר שָׁכַב עָלֶיהָ לָךְ אֲתִנַּנְהָ וְלִזְרַעֲךָ" (בראשית כח, י-יג). ועל זה היה מתפלא יעקב אבינו, כי ידע שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכיצד ראה מראות אלקים. עד אשר חקר ומצא כי כל זה לא היה אלא מצד הכנת המקום הקדוש שהוא כפי שאמר "אֲכֹן יֵשׁ ה' בְּמִקְוֹם הַזֶּה" (בראשית כח, טו), אך מצדו "וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי" (בראשית כח, טז) כלומר שהיה ידוע לו שהוא לא מוכן לזכות למראה הזה (צבור המור' לרי אברהם סבע חמוי של ר' יוסף קארו פרשת ויצא ד"ה ולכן אמר יעקב) (וראה "יערות דבש" לרי יהונתן אייבשיץ חלק א' בהספד חודש אב דף פג ע"ב טור ב ד"ה יאמנם הישובי שהביא כי השכינה יכולה להימצא גם עם שבוי לב ואף למראשותיו של החולה שהוא בעיניו גדול, כי במעלות מסוימות של קרבת אלקים ניתן להתקרב אליו יתברך אפילו בעצבות עייש ואכמ"ל).

השבטים הקדושים לקחו את כתונת הפסים של יוסף אחרי מכירתו והטבילו אותה בדם שעיר עיזים ושלחו לאביהם, כפי שנאמר "וַיִּקְחוּ אֶת כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִיזִים וַיִּטְבְּלוּ אֶת כְּתֹנֶת בְּדָם : וַיִּשְׁלְחוּ אֶת כְּתֹנֶת הַפָּסִים וַיְבִיאוּ אֶל אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַכֹּהֵן נָא הַכְּתֹנֶת בְּנֵךְ הוּא אִם לֹא" (בראשית לו, א-ג) וזה כי השבטים ידעו שאין הנבואה שורה מתוך עצבות ועל ידי שאביהם יקבל את כתונת יוסף יבוא לו עצבות ולא תשרה עליו השכינה וממילא לא יידע מה עלה בגורלו של יוסף. וזה פירוש דברי רבותינו שהאחים שיתפו את השכינה עמהם (ראה 'מודש תנחומא' פרשת וישב אות ב) במעשה מכירת יוסף (שפתי כהן על התורה/ פרשת וישב ד"ה וישלח). זה גם הטעם שהם לא הרגו את יוסף כפי שאמר יהודה "מֶה בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת אֲחִינוֹ וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ" (בראשית לו, כז), כי בסוף אביהם היה מקבל תנחומים על המת והיתה שבה אליו השכינה כי שוב לא היה מתאבל. ואז השכינה היתה מגלה לו שיוסף נהרג על ידם (ליקוט דוד' פרשת וישב על הפסוק 'מה בצע כי נהרוג את אחינו').

וכך השבטים החליטו שלא להרוג את יוסף וממילא אביהם לא יתרצה בקבלת תנחומים על המת כי הוא למעשה חי (ראה 'בראשית רבה' פד, כא) וימשיך באבלותו, ואז לא תהיה השכינה אצלו כי אין השכינה שורה מתוך עצבות. ועל ידי זה יתקיים בהם "וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ" מפני יעקב אבינו. וכך אמר להם יהודה "לָכוּ וְנִמְכְּרוּנוּ לְשִׁמְעָאֵלִים וְנִדְנוּ אֶל תְּהֵי בִי" (בראשית לו, כז) וכן אכן עשו אחרי שזרקו אותו לבור שנאמר "וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לְשִׁמְעָאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיְבִיאוּ אֶת יוֹסֵף מִצְרָיִמָה" (בראשית לו, כז-כח) (ליקוט דוד' פרשת וישב על הפסוק 'מה בצע כי נהרוג את אחינו'). ואכן כל אותם שנים יעקב אבינו היה בעצב ולא שרתה עליו השכינה (וזהר פרשת ויחי דף רטז ע"ב ד"ה תת חיזי כתיב), ורק כאשר נודע לו כי יוסף בנו חי באה לו שמחה ומיד חזרה אליו 'רוח הקודש' שנאמר "וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֶת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיִּרְא אֶת הַעֲגֻלֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשָׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם" (בראשית מ, כז) (וזהר פרשת וישב דף קפ ע"ב ד"ה הכא אית לאסתכלא).

וכשחטאו העם בחטא המרגלים היו ישראל נזופים והסתלק ה'דיבור' של ה' ממש רבינו, כלומר שה' היה מדבר אִתּוֹ אך לא היה בלשון חיבה פנים אל פנים ובישוב הדעת (רש"י דברים ב, יז). ומטעם זה מאז תיאור חטא המרגלים (ראה דברים א, כב-לו) פניית ה' למשה רבינו היתה רק בלשון "וַיֹּאמֶר" ולא בלשון "וַיִּדְבֶּר" (ורבינו בחיי דברים ב, יז) עד לאחר שתמו למות כל דור המדבר וכפי שנאמר בסמיכות הפסוקים "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמְנוּ כָּל אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרָב הָעָם : וַיִּדְבֶּר ה' אֶלֵי לֵאמֹר" (דברים ב, טו-יז). והנה על אף שפתי מְדַבֵּר פסקו מלמות כבר בתשעה באב שבשנה האחרונה של בני ישראל במדבר, 'הדיבור' חזר למשה רבינו רק כמה ימים אחר כך בחמשה עשר באב, משום שעם ישראל היה באבלות על אותם אלו שמתו קודם לכן בתשעה באב, ורק אחרי שעברו שבעת ימי האבלות יצאו בני ישראל מהעיצוב וממילא רק אז היה יכול להתייחד הדיבור עם משה רבינו בחמישה עשר באב (ורבינו בחיי דברים ב, יז, 'שפתי כהן על התורה' פרשת דברים ד"ה ארץ רפאים).

וכן אחרי פטירת נדב ואביהו שני בניו של אהרן, ה' התגלה למשה רבינו וציוה דרכו את אהרן הכהן כפי שנאמר "וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרַי מוֹת שְׁנֵי בָנָי אֲהֲרֹן בְּקִרְבָּתְכֶם לְפָנָי ה' וַיִּמְתּוּ : וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֲהֲרֹן אַחֲיֶיךָ וְאֵל יָבֵא בְּכָל יַעֲקֹב הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכָתְךָ אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ וְלֹא קְמוֹת כִּי בָעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכְּפֹרֶת" (ויקרא טו, א-ג) כלומר שה' ציוה את אהרן דרך משה ולא באופן ישיר, לפי שהשכינה שורה רק מתוך שמחה ואילו אהרן היה אוֹנֵן עַל בָּנָיו, ולא היתה יכולה השכינה לשרות עליו (ותפארת יהונתן על התורה לרי יהונתן אייבשיץ פרשת אחרי מות ד"ה דבר). וכן כאשר התנבאו אלדד ומידד "מִשֶּׁה מֵת וַיְהוֹשֻׁעַ מִכְּנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ" (רש"י במדבר יא, כח) אמר יהושע למשה רבינו "אֲדֹנָי מֹשֶׁה פְּלֹאֵם" (במדבר יא, כח), וכוונתו שיטיל עליהם צרכי ציבור וממילא תכלה נבואתם כי אין הנבואה שורה מתוך אבלות וטורח (שפתי חכמים) על רש"י במדבר יא, כח) או כוונתו שיכלא אותם ממש ועל ידי כן יפסיקו את נבואתם משום שהם יהיו בעצבות (שפתי כהן על התורה/ פרשת בהעלותך ד"ה וישאר שני).

על ידי שהאדם נמצא בשמחה יכולה לשרות עליו 'רוח הקודש'

השכינה הקדושה נקראת בשם 'שמחה' (יוסף לחק' להחיד"א שנוסף על 'חק לישראל' פרשת משפטים ליום שני, 'ניצוצי אורות' להחיד"א על זוהר פרשת ויחי דף רטז ע"ב אות ב), ועל כך מבקשים בתפילת מוסף של שבת "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וְאֵלֶיךָ אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאָרְצֵנוּ", כשהכוונה בתיבה 'בְּשִׂמְחָה' זה

עם השכינה' (ניצוצי אורות' להחיד"א על זוהר פרשת ויחי דף רטו ע"ב אות ב). וכאשר יצחק אבינו רצה לברך את בנו עשו, הוא ביקש שיעשה לו מאכלים ערבים שנאמר "ויעשה לי מטעמים פאָשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאֶכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבַרְכֶּךָ נַפְשֵׁי בְּטָרִם אֲמוֹת" (בראשית כז, ד) וכל כוונתו של יצחק אבינו לא היה לתענוג הגוף או לחוש הטעם חלילה, אלא כדי שפשו תהיה שמחה ומתענגת ועל ידי השמחה תחול עליו רוח הקודש' כדי שיוכל לברכו. לכן הוא הזכיר עם הברכה את נפשו שנאמר "ויעשה לי מטעמים פאָשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאֶכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבַרְכֶּךָ נַפְשֵׁי בְּטָרִם אֲמוֹת" (בראשית כז, ד) וכן "וַיֵּאמֶר הַגֶּשֶׁה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנֵי לְמַעַן תְּבַרְכֶּךָ נַפְשֵׁי" (בראשית כז, כה) וגם כך אמר יעקב ליצחק אביו "קום נא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּעִבּוֹר תְּבַרְכֶּנִי נַפְשֶׁךָ" (בראשית כז, יט) (רבינו בחיי פרשת תולדות פרק כז ד"ה ועשה לו).

כאשר אדם שמח בשמחה של מצוה הוא יכול לזכות להידבק ב'שכינה הקדושה' הנקראת 'שמחה' וכך להעביר מעליו את ה'רעה' שהיא הלילי' ולא לבוא לידי חטא (יוסף לחק' להחיד"א על חק ישראל' פרשת משפטים ליום שני). ומטעם זה הצטוו ישראל בשלושת הרגלים לעלות לירושלים, לפי שאז כל ישראל כאיש אחד נמצאים ביחד והשמחה ביניהם רבה ביותר, ועל ידי השמחה הזאת נדחית 'הסטרא אחרא' המנסה לקטרג ולמנוע את השפע שמוריד הקב"ה לעם ישראל בשלושת הרגלים (תפארת שלמה' פרשת ויצא ד"ה וירא והנה). ועוד היו יכולים על ידי שמחתם לשאוב רוח הקודש', כפי שהיה עם יונה בן אמיטי שהיה מעולי הרגלים ושבמחת בית השואבה' שרתה עליו רוח הקודש (ראה גמ' ירושלמי סוכה כב, ב פרק ה הלכה א). לכן השמחה היתה נקראת "שמחת בית השואבה" לרמוז כי שאב משם רוח הקודש (גמ' ירושלמי סוכה דף כב ע"ב פרק ה הלכה א).

וכך היא גם היתה הנהגתם של הצדיקים, כאשר הם היו רוצים שתשרה עליהם רוח הקודש' אזי היו מטיבים את לבם בשמחה ובטוב לבב, כדי לסלק את העצבות ולקרר את השמחה. וזה העניין של סעודות מצוה וסעודות תלמידי חכמים, שעל ידי התחלת 'התענוג הגשמי' מגיעים בסוף לכך שמטיבים את ליבם ב'רוח הקודש' (יאגרא דכלה' לר' צבי אלימלך מדינוב מחבר ספר 'בני יששכר' פרשת תולדות ד"ה הנה נא). כך היתה הסעודה שעשו אהרן הכהן והזקנים עם יתרו שנאמר "וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֵתֵן מִשֶּׁה עֵלְהָ וְזִבְחִים לְאֱלֹקִים וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶכְלָל לָחֶם עִם חֵתֵן מִשֶּׁה לְפָנֵי הָאֱלֹקִים" (שמות יח, יב) שכוונתם היתה להביא שמחה לסועדים עד שתשרה עליהם רוח הקודש' (רבינו בחיי פרשת יתרו יח, יב).

לפני שדוד המלך היה מזמר את התהלים חלה עליו רוח הקודש' ואז היה משורר. מזמורים מעין אלו נפתחו בשתי התיבות "מְזֻמֹּר לְדָוִד" כמו במזמור "לְמַנְצַח מְזֻמֹּר לְדָוִד: הַשְּׁמִים מְסֻפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יְדָיו מְגִיד הַרְקִיעַ" (תהלים יט, א – ב) וכן "מְזֻמֹּר לְדָוִד הִבּוּ לֵה' בְּנֵי אֵלִים הִבּוּ לֵה' כְּבוֹד לֵה' כְּבוֹד לְעֹז" (תהלים כט, א) וכן הלאה. אך כמה פעמים שלא היה חל רוח הקודש' על דוד המלך לפני שהיה פותח ומזמר את התהלים (וזהר פרשת בראשית דף סז ע"א ד"ה יהודה פתח), לכן הוא היה מנגן (מדרש שוחר טוב' כד ד"ה לודו מזמור) ושר (גמ' פסחים דף קז ע"א) שיר ושבח אחר, כדי שעל ידי כן יתעורר השפע של רוח הקודש' וישרה עליו (זכור דוד' מאמר א' פרק יז דף מב ד"ה מזמור לודו), ואחר כך היתה שורה עליו רוח הקודש' (מדרש שוחר טוב' כד ד"ה לודו מזמור) ואז היה מזמר את מזמורי התהלים (זכור דוד' מאמר א' פרק יז דף מב ד"ה מזמור לודו). ובמזמורים אלו בהם דוד היה צריך לעורר את השפע נאמרה הלשון "לְדָוִד מְזֻמֹּר" כלומר הפוך בסדר, כגון במזמור "לְדָוִד מְזֻמֹּר לֵה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבְלַע וַיִּשְׁבֵּי בָהּ" (תהלים כד, א) (ראה עוד במזמורי התהלים ג, ד, ה) (וזהר פרשת בראשית דף סז ע"א ד"ה יהודה פתח). אמנם ראה גמ' פסחים דף קז ע"א שגרס שם ההיפך (מה).

על ידי השמחה מסתלק הסטרא אחרא והאדם נעשה כלי להשראת השכינה

אם האדם נמצא בשמחה הרי הוא דבק בקדושה ומכניע את 'הקליפה', כי כשהוא שמח אין שם עצבות ותוגה וכשהוא קם זה נופל (יועם אלימלך' לר' אלימלך מלוצ'ענסק פרשת וארא ד"ה או יאמר). ועל ידי השמחה במצוה מתבטלת אחיזת 'הסטרא אחרא' מגופו והיא מגורשת (צוארי של' להחיד"א פרשת קדושים אות ב, צוארי של' להחיד"א פרשת בהעלותך אות ה ד"ה א"י במשו"ל דאין) ומתמעטים כוחות 'החיצוניים' ששורשם רק עצבות ויללה (שם משמואל' פרשת ויגש שנת תרע"ג דף רעט). לכן ה' יתברך ציוה "שְׁבַעַת יָמִים תַּחַג לֵה' אֱלֹקֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' בְּיִבְרָכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדָיֶךָ וְהִייתָ אֵךְ שְׂמֵחַ" (דברים טו, טו). "וְהִייתָ אֵךְ שְׂמֵחַ" – שתהיה שמחה של מצוה שכל כוונתה לשמים, ואז היא תהיה ללא 'עצב' שהוא מאחיזת החיצוניים, ואחר כך יתקיים "יִבְרָכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדָיֶךָ" – ברכה שהיא ללא עצבות, כי כך היא ברכת ה' שנאמר "בְּרַכַּת ה' הִיא תַעֲשֶׂיר וְלֹא יוֹסֵף עֲצָב עִמָּה" (משלי י, כב) (הרמ"ד וואלי דברים פרק טז על הפסוק 'במקום אשר יבחר ה').

בכוח השמחה שורה קדושה על האדם (עפ"י הרמ"ד וואלי תהלים קלט, כד), וכשהיא שמחה של מצוה נהיה גופו גם מוכן וראוי שתשרה עליו השכינה. וזה מה שנאמר "רַנֵּי וְשִׂמְחֵי בַת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָא וְשִׂכְנַתִּי בְּתוֹכְךָ נָאִם ה' (זכריה ב, יח), "רַנְּנִי – במצוות, "וְשִׂמְחֵי" – בתורה, בשביל שתהיי מוכנה להשראת השכינה ואז "וְשִׂכְנַתִּי בְּתוֹכְךָ נָאִם ה'" (צוארי של' להחיד"א הפטרת בהעלותך אות ה' ד"ה א"י במשו"ל דאין). לכן צריך האדם להיות שמח מאוד כשעוסק בתורה, במצוה ובתפילה, יותר מאשר הרויח או מצא אלף אלפי דינרי זהב, ויהיה בחשק נמרץ ובהתלהבות עצומה (מ'דבר קדמות' להחיד"א מערכת ש', כה) ואז הוא אהוב לפני ה' יתברך (ספר זכריה' לר' זכריה סימנר דף כו ע"ב ד"ה סגולה העושה מצוה תמיד בשמחה). והשמחה בעת עשיית המצוות היא תועלת עצומה לאדם, כפי שהעיד האר"י ז"ל לאחד מתלמידיו, שכל מה שהשיג בחכמה נפלאה ורוח הקודש היה מחמת שעשה את כל מצוותיו בשמחה גדולה כמצא שלל רב (יכר לאדן להחיד"א דרך ארץ זוטא פרק ב' דף רפא ד"ה מוסר, 'עיר מקלט' סדר א"ב אות ת, 'פלא יועץ' ערך שמחה ד"ה ובפרט).

וכך היה עם אברהם אבינו שעשה ברית מילה כפי שנאמר "וַיִּבְרָכְהֶם בְּן תְּשֻׁעִים וַתִּשְׁעַ שְׁנֵה בְּהַמְלוּ בְּשֶׁר עֲרָלְתוֹ" (בראשית יז, כד), וכאשר הגיע ליום השלישי לאחר המילה שהכאב בו הוא גדול, אברהם לא היה עצב ולא הצטער על כאבו, ואדרבא היה שמח וטוב לב על המצוה כמו שאמר דוד המלך על מצות המילה "שֶׁשׁ אֶנְכִּי עַל אִמְרַתְךָ כְּמוֹצֵא שֶׁלֶךְ רַב" (תהלים קיט, סג). לכן התגלתה אליו השכינה שנאמר "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָיו מְמַרָּא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם" (בראשית יח, א). וזה היה שבח גדול לאברהם אבינו שנראתה אליו השכינה באותה העת שהיה בעל ייסורים. וכל כך היה שמח אברהם במצוה עד שהיה יכול באותו יום לרוץ כמו נער על מנת לקיים מצות הכנסת אורחים ולארח את שלושת האנשים שבאו אליו שנאמר "וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיָּרָץ לַקְרָאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה" (בראשית יח, ב) (צאור המור' פרשת וירא ד"ה כל זאת להורות מעלת).

וזה גם עניינה של השבת שיש בה השראת 'שכינה' על ישראל. לכן השבת נקראת 'פְּלֵה' כפי שאומרים בקבלתה 'בואי פְּלֵה' וגם נקראת 'מלכה' כפי שאומרים 'שבת מלכתא' – כי שמות אלו הם כינויים לשכינה. ומשום כך מקבלים את השבת בשמחה גדולה ובישירים נאים ותשבחות ורנגות, ובכמה קהילות היו נוהגים אף לנגן לפני כניסת השבת בכלי זמר בנבלים וכינורות. כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. ומטעם זה הוזהרו ישראל על 'שלוש בית' ביתר שאת, כדי שיהיה לו שלום עם אשתו ביום שבת ויתקיים בהם "איש ואשה זכו שכינה

בינהן (ראה גמי סוטה דף י"ז ע"א בשם ר' עקיבא) **כלומר שהשכינה תשרה שם בשבת עמהם**. ולכן נאסרה העצבות ביום שבת כמו שאומרים בנוסח ברכת המזון בשבת "ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו" (ידעת חכמה' למהר"ל פרחוביצ'ר שער השבת פרק תשיעי ד"ה ועל שענין שבת). **וצריך לקדש את השבת במאכל ומשתה וכסות נקיה שעל ידי דברים אלו נמשכת השמחה בלבו של האדם, והיא מביאתו שתשרה עליו 'השכינה'** (מדרש אליהו' למחבר שבט מוסר בביאור מגילת אסתר דף ע"ב ד"ה אינן בדרו"ל עשה שבתך חול).

התפילה של האדם היא לפני השכינה וצריכה להיות מתוך שמחה

הלויים שהיו במשכן ובבית המקדש מקום השראת השכינה, הצטוו לשורר בפה ובכלי ניגון בזמן הקרבת הקרבנות, על מנת שיהיה מעשה הקרבת הקרבנות נעשה בשמחה על ידי הכהנים, בכוח הניגון והשיר של הלויים. ולכן הלויים הורשו לעבוד בבית המקדש רק בהיותם בגיל שלשים עד חמישים, **לפי שאז האדם בשיא כוחו מבחינה גופנית וכן מבחינת הקול, ואחר כך תש כוחו וקולו משתנה ונפסל** (עפ"י רבינו בחיי על התורה בהקדמה לפרשת שא). מטעם זה הוזהרו ישראל לתת ללויים 'מעשר לוי' ואם אין אז יתנו לו 'מעשר עני' או מהשלמים (ראה רש"י דברים יב, יח), **כי כיון שהלוי גורם את השמחה על ידי ניגון ושיר, אז אם לא יִשְׁמְחוּ אותו הוא לא יִשְׁמַח אותם, ואדרבא במקום שמחה יהיה להם עֵצָב.** וזה מה שציותה התורה באכילת הקדשים "כִּי אִם לִפְנֵי ה' אֶלְקֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתֶּה וּבְגִדְךָ וּבִבְרֶךְךָ וְעַבְדְּךָ וְאֶתֶּה וְהָלֹוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יְדְךָ" (דברים יב, יח) "וְהָלֹוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" – הזוהרה התורה לתת לו את חלקו בקדשים משום "וְשִׁמְחֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" – שהשמחה תלויה בו (יהר"מ ד' ואל"י פרשת ראה דברים יב על הפסוק 'השמך לך פן תעזוב).

לכן צריך האדם לשמוח גם בעת שהוא עוסק בתפילה לפי שהיא כנגד עבודת המקדש, שבה אדם עומד מול השכינה ומשוחח עמה. ואם יעשה זאת מתוך וצער הרי לא תהיה תפילתו רצויה כי צריך להתפלל רק מתוך שמחה (ישל"ה הקדוש' במסכת ראש השנה תורה אור ד"ה יעוד כי מתוך) וכשם שרבותינו דרשו "אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך שמחה של מצוה" (גמי ברכות דף לא ע"א). **וצריך שהשמחה בתפילה תהיה ביראה ולא בקלות ראש.** לכן הניקוד של התיבה 'שְׁמִיחָה' הוא הניקוד של התיבה 'רְצָה' (משחף הלבן' לר' יעקב אבוחצירא פרשת תרומה ד"ה ועשו לי מקדש). **ואם אדם לא יכול להתפלל בשמחה לפני ה' מחמת צער ודחוק שהוא שרוי בו, תקנתו שירוד דמעות בתפילתו כי 'שערי דמעה' לא ננעלו** (ראה גמי ברכות דף כ"ב ע"ב בשם ר' אלעזר), **ואז המלאכים הממונים על שערי דמעה שוברים את כל המקטרגים והמנעולים בעליונים, ומכניסים את הדמעות והתפילה לפני המלך הקדוש** (זוהר פרשת תרומה דף קס"ה ע"א ד"ה ואי תימא אי הכי ד"ה אלא ודאי הא) (להרחבה על מעלת התפילה בדמעות ראה מאמרנו לפרשת ויצא – יכוחן של הדמעות).

על מנת שהתפילה תעלה למעלה צריך להתפלל רק מתוך שמחה שנאמר 'עבדו את ה' בשמחה באו לפניו בְּרִנָּה' (תהלים ק, ב) כי לפניו יתברך יש רק שמחה, וצריך להיזהר לא להראות לפניו שום עצבות. וכך היה נכנס הכהן הגדול בבית המקדש לפני ה' יתברך מתוך שמחה, ומראה לו שמחה כדי לקיים **'באו לפניו בְּרִנָּה'** (זוהר פרשת תרומה דף קס"ה ע"א ד"ה ועל דא כהן ד"ה ואי תימא). **וכן זה מה שנאמר 'הודו וקדו לפניו על וחדנה במקומו'** (דברי הימים א' טו, כז). **ועל ידי שישאל משמיעים קולם בתורה ותפילה מתוך שמחה וחדוה, הרי נעשה בזה נחת רוח גדולה לפני ה' יתברך.** ומטעם זה נהגו רבותינו להגיד דבר משמח לפני הלימוד (ראה גמי שבת דף ל"ג ע"ב) ובזה קיימו **'עבדו את ה' בשמחה באו לפניו בְּרִנָּה'** (תהלים ק, ב) (מאור ושמש' פרשת שמות ד"ה ויאמר ה' ראה) ופתחו את הלב ללמוד בשמחה כי **'פקודי ה' יִשְׁרִים מְשַׁמְּחֵי לֵב'** (ראשית חכמה' שער האהבה פרק יב ד"ה והנה בענין השמחה).

בוודאי שתפילה שהיא בשמחה גדולה, חשובה ומקובלת לפניו יתברך יותר מאשר תפילה בעצבות ובכביה (צוואת הריב"ש' לבעל שם טוב אות קז ד"ה התפילה). **לכן יכין עצמו להתפלל בהכנעה ובקול נמוך אך בשמחה** (משנת חסידים' לר' עמנואל חי ריקי מסכת תפלת העשיה פרק א אות ג) **גדולה** (שיח יצחק' דיני העקידה והזמירות אות ג בשם מהר"ח בספר 'נגיד ומצוה') **ולא בעצבות** (משנת חסידים' לר' עמנואל חי ריקי מסכת תפלת העשיה פרק א אות ג) **ואפילו לא מחמת דאגת העבירות** (אור צדיקים' למהר"מ פאפירש סימן ה אות י"ה לא יהיה עצב). **לפי שאסור לאדם להתפלל בעיצובן אלא יהיה כעבד המשמש את קונו בשמחה גדולה, שאם לא כן אזי אין כוח בנפש שלו לקבל את ההארה העליונה שעל ידי תפילתו** (פרי עץ חיים' למהר"ח שער עולם העשיה סוף פרק א ד"ה גם צריך). **וכך יאמר בשמחה גם את כל 'פסוקי דזמרה'** (שיח יצחק' לר' אליהו סלימאן מני רבה של חברון בחלק 'דינים השייכים להודו' אות ו) **'שירת הים'** (שיח יצחק' בחלק 'דינים השייכים לשירת הים' אות א) **ו'קריאת שמע'** (שיח יצחק' בחלק 'דינים השייכים לתפילת ערבית' אות טו) **וגם בסוף את תפילת 'עלינו לשבח'** (שיח יצחק' דיני עלינו לשבח אות א). **ורק באומרו הוידוי או בהזכירו עונותיו אז ייאנח בְּשִׁבְרוֹן לִיבו** – אך לא בשאר חלקי התפילה (שיח יצחק' דיני העקידה והזמירות אות ג בשם מהר"ח בספר 'נגיד ומצוה', עפ"י אור צדיקים' למהר"מ פאפירש סימן ה אות י"ה לא יהיה עצב).

'שמחה של מצוה' היא השמחה שה' חפץ בה, לכן בכל התורה כולה לא מוצאים שהקב"ה מְצַוֶּה על השמחה אלא כאשר יש מצוה (פרי צדיק' לר' צדוק הכהן מלובלין לר"ח אדר ראשון אות י' ד"ה ובתורה). **ועל האדם לשמוח בכל מצוה שהוא עושה כדי שתשרה עליו השכינה הקדושה** (זרע שמשון' על קהלת דף נט ע"א ד"ה 'מדרש טוב ללכת' מהמרש"א). **וכן לימוד התורה צריך שיהיה בשמחה שמתוך כך תשרה עליו השכינה** (ידעת חכמה' שער העבודה פרק חמישי דף מג ע"ב ד"ה קצת הנהגות הלימוד), **ובשל כך חכמים נהגו לפתוח את לימודם באיזה דבר המשמחם** (עפ"י מאירי בבית הבחירה' משנה שבת דף ל"ג ע"ב). **והשמחה בשעת עבודת ה' מביאה את האדם לחיי העולם הבא, להתהלך לפני ה' 'באור החיים'** (הרמ"ד וואלי תהלים קלט, כד). **כי על העולם הבא נאמר 'השמחה במעונו' וכפי שתיארו דוד המלך 'תודיעני ארץ חיים שבע שְׁמִיחֹת אֶת פִּיךָ נְעִמֹת בְּיַמֶיךָ נְצַח'** (תהלים טז, יא), **שהעולם הבא הוא 'שבע שְׁמִיחֹת' כלומר שמחה שאין אחריה תגוה. ושם 'נְעִמֹת בְּיַמֶיךָ נְצַח' כי השמחה היא נצחית וללא הפסק לעולמים** (נשמת חיים' לר' מנשה בן ישראל בחלק מאמר ראשון פרק אחד עשר ד"ה השני הוא שחיל). **'בְּרֹחַ ה' ה' לְעֹלָם אָמֵן וְאָמֵן'** (תהלים פט, נ).

<p>העלון מופץ לרפואה שלימה בטוהרה של: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>		<p>העלון מופץ לרפואה והצלחה בכל עניני של: שולמית אלישבע בת חיה הי"ו אורי הכהן בן פרומא הי"ו</p>	
<p>העלון גם לעילוי נשמת: אליהו בן גיט ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: הרב משה יעקב מרדכי בן משה יעקב יונה בן שמואל יעקב בריטה בתיה בת מרדכי יעקב חיים בן שמואל יעקב ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מזל בת אסתר ז"ל זקנה הכשרה</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: משה בר זוהרה ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>
<p>העלון גם לעילוי נשמת: לאה מרים בת נחמיה ז"ל</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: לוקה שרה בת מנחם צבי ז"ל</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: שרה כרמלה בת ר' שלום ז"ל</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מיכל ז"ל בת ר' ישעיה גרושון ת.צ.ב.ה.</p>
<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>
<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת: מוריה בת רחל ורננה הי"ו</p>